

A TÖRÖK ÉS MAGYAR KAJSZIFAJTÁK KÖZTI KAPCSOLAT IGAZOLÁSA AZ ÖNMEDDŐSÉG GENETIKAI HÁTTERÉNEK VIZSGÁLATÁVAL

Taller Dénes *III. évf., Kertésmérnök BSc*

Budapesti Corvinus Egyetem

Kertészettudományi Kar

Genetika és Növénynevelés Tanszék

Konzulensek:

Dr. Halász Júlia *egyetemi adjunktus*

Dr. Hegedűs Attila *egyetemi docens*

A Kínából származó kajszi az egyik legrégebben termesztett csonthéjas gyümölcsfaj. Valószínűleg a Selyemúton jutott el a mai Örményországba, és onnan a Földközi-tenger irányába. A gyümölcs jelentősebb elterjedésére Magyarországon azonban csak a török hódoltság időszakában került sor.

A csonthéjas gyümölcsfajok túlnyomó többsége önmeddő, míg a kajszi Magyarországon hagyományosan öntermékenyülőnek ismerik. A termesztők az öntermékenyülő fajtákat kedvelik, mert azok monokultúrában is termesztethetők. Önmeddő fajta mellé pollenadó fajtát kell telepíteni, ezért a genetikailag meghatározott, ivari összeférhetőséget kiemelt szempontként kell kezelni. A kajszi fajták termékenyülése molekuláris diagnosztikai módszerekkel meghatározható. A török fajták *S*-genotípusáról mindeztig nem állt rendelkezésre semmilyen adat. Ezért vizsgálataink célkitűzése volt meghatározni 55 török kajszi fajta *S*-genotípusát, valamint a török és magyar fajták közti kapcsolat feltárásához megvizsgálni, hogy a török fajták a közismert magyar kajszi fajták kialakulásában való szerepe alátámasztható-e az *S*-lókuszt érintő molekuláris információkkal.

Az *S*-lókuszt *S*-RN-áz (bibekomponens) és F-box (pollenkomponens) génjeinek együttes vizsgálatával 51 török fajta teljes, és négy fajta parciális *S*-genotípusát határoztuk meg. Összesen 12 ismert allélt azonosítottunk. Eredményeink alapján az azonos *S*-genotípusú fajtákat sorba rendezve 12 inkompatibilitási csoportot írtunk le (IV-XV.), valamint a II. inkompatibilitási csoportot tovább bővítettük. Az univerzális pollenadók csoportjába 14 egyedi genotípusú önmeddő fajtát, valamint 7 öntermékenyülő fajtát soroltuk be, vagyis a török fajták túlnyomó többsége önmeddő. Az öntermékenyülő fajtákból 6 heterozigóta, egy pedig homozigóta genotípusú.

Eredményeink megerősítették, hogy annál kevesebb *S*-allél mutatható ki a különböző fajtakörökben, minél távolabb helyezkednek el a kajszi valószínűsíthető kínai géncentrumától. Feltételezhető, hogy az *SFB_C*-allél kialakulása Kelet-Törökországban vagy ahhoz közeli tájakon következett be. A magyar és török fajták közti kapcsolat máig ható lenyomataként értékelhető, hogy azok az allélok, melyeket korábban kizárólagosan csak magyar fajtákból írtak le, a török fajtákban is nagy gyakorisággal voltak kimutathatók. Találtunk három fajtát, melyek genotípusa *S_CS₈*, amely eddig csak a Magyar kajszi fajtakörben fordult elő. Nem kizárt, hogy ezek a fajták, vagy ezek ősei rokonságban állhatnak a Magyar kajszi fajtával vagy az Óriás kajszi fajtakörrel.